

s typu papežských písemností v pozdním středověku. Druhou část knihy představují rejstříky. První z nich – stručnější – podává abecední soupis incipitů bohemikální papežské materie s odkazy na edice příslušných písemností ve svazcích MVB a ASP. Druhý – rozsáhlejší – je soupisem areng těchto listin. Obsahuje jejich plné znění (někdy na základě doplnění oproti textu v edici, kde se občas tyto části formuláře krátily, popřípadě šlo jen o registrové zpřístupnění), typologické zařazení dle schématu uvedeného v úvodu, stručný český regist a odkaz na číslo/čísla v ediční řadě s eventuálním upozorněním na drobné odchylky od citovaného textu. Knihu uzavírá tabelární zobrazení jednotlivých typů papežských listin i s příklady, seznamy pramenů a literatury, které jsou následovány stručným anglickým resumé.

Poměrně nenápadná kniha představuje důležitou pomůcku pro využití uvedených svazků vatikánských *Monument*. Potěší nejen specialisty na papežskou diplomatiku, ale i další zájemce o vztahy českých zemí ke kurií v době vlády Václava IV. a během husitských válek.

TOMÁŠ VELIČKA

Mikuláš Konáč z Hodíškova, Pikartské dialogy, ed. Ota HALAMA, Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2017
(= Středověk 2)

179 s., ISBN 978-80-7422-571-0

Česká (před)reformace vyprodukovala za dlouhou dobu své existence nepřeberné množství podnětných spisů, z nichž velká část stále existuje jen ve formě rukopisů, starých tisků či editovaných výňatků. Je tedy potěšitelnou zprávou, že historik církevních dějin Ota Halama vydal čtveřici polemických děl z tiskárny Mikuláše Konáče z Hodíškova, která dokumentují myšlení českého utrakvismu v relativně málo probádané éře první desetiletí 16. století.

Jelikož se Mikuláš Konáč významně podílel na většině editovaných polemik, je samozřejmé, že Halamova úvodní studie se nejvíce zabývá právě osobností tohoto úředníka, tiskaře a literáta. S přihlédnutím k pramenům jsou představeny Konáčovy písařské aktivity v Praze, jeho první literární počiny a zahájení tiskařské činnosti (1507), u níž lze o úspěšném období hovořit po roce 1513 v souvislosti s přízní projevovanou

Vladislavem II. Konáčovo významné společenské postavení dokládá Halama i pro dobu vlády dalších dvou panovníků, ačkoliv se v této době musel smířit s ukončením knihtiskařské činnosti (1528). Halama zde správně uvazuje, že jestliže roku 1547 nepřipomněli již zesnulého Konáče v postavení tiskaře ani jeho nejbližší, bylo to zřejmě dáno téměř dvaceti lety uplynulými od posledního Mikulášova tisku.

Konáče z Hodíškova řadí autor mezi reprezentanty tradičního utrakvismu, jenž nebyl významněji poznamenán luterskými vlivy, což dobře vystihuje označení „konzervativní utrakvista“. Uvedením názorů předchozích badatelů Halama ukazuje, jak různě mohl být Konáč z konfesního hlediska interpretován. Autor přirovnává Mikulášovo kališnictví k myšlení administrátorů Václava Korandy a Petra Žateckého – za důležité styčné body pokládá obhajobu přijímání podobojí, přípouštění maličkých k eucharistii, požadavek českého zpívání při mši, úctu k Janu Husovi a netolerantní přístup k učení Jednoty bratrské. Výčtem děl vytištěných u Konáče ve dvacátých letech navíc Halama jasně dokládá, že pražský tiskař se v této době ostře vymezil i vůči pražským radikálním kališníkům podléhajícím vlivu německé reformace. Za velmi přínosné pokládám postižení dvojí tradice, k níž se Mikuláš Konáč hlásil: basilejských kompaktát (zpochybňovaných radikálními utrakvisty) a myšlenek Jana Husa a Rokycany.

Proti konfesnímu zakotvení Mikuláše v podání Oty Halamy nelze v zásadě nic namítat, neškodil by však kratší komentář ke zmíněnému pojmu „konzervativní utrakvista“. Za představitele konzervativního utrakvismu bývají často označováni rovněž pražští umírnění kališníci poražení roku 1448 Jiřím z Poděbrad, takže by bylo jistě zajímavé zmínit se o podobnostech a rozdílech mezi konzervativci 15. století a Konáčovými souvěrci, případně i vysvětlit souvislost s tzv. staroutrakvismem raného novověku. Téma Mikulášových náboženských postojů prostupuje též výkladem o dílech obsažených v následné edici, poněvadž pražský tiskař dvě z nich přímo napsal. Tisk *O klanění velebné svátosti oltární* je navíc Konáčovým přepracováním polemiky (dialogu) kněze Stanislaida. Tomuto duchovnímu je mimochodem po zásluze věnována značná pozornost, neboť roku 1511 dle všeho kázal v Mladé Boleslavi před zraky významného člena Jednoty Vavřince Krasonického.

Co se edice týče, ta vedle již zmíněného Stanislaidova spisu obsahuje Konáčův dialog *Rozmlouvání o víře*, který zaujme větším počtem diskutujících (katolík, utrakvista, Bratr a mudro),

a *Dialogus*, v kterémž Čech s Pikartem rozmlouvá. Jakýmsi přídatkem je pak spis Mikuláše z Poříčí obhajující úctu ke svátosti oltářní, který již nemá dialogickou formu, vzešel však z Konáčovy tiskárny. Usiloval-li Halama prostřednictvím těchto polemik o představení plastičtějšího obrazu náboženské situace na počátku 16. století (zde se bádání tradičně možná až příliš soustředilo na Jednotu bratrskou), bezpochyby uspěl. Editované tisky sice ještě přímo neútočí proti radikálnímu křídлу utrakvismu, výborně však ilustrují věroučné kontroverze mezi církví podjednou, podobojí a Jednotou bratrskou (problematika eucharistie, církevního poslušství, zachovávání katolických obyčejů apod.) Čtenářsky nejděčnější je nepochybně první dialog, *Rozmlúvanie o viere*, jenž má vzhledem k přítomnosti čtyř aktérů a veršované formě potenciál zaujmout i poučeného laika.

Po formální stránce je Halamova edice na vysoké úrovni. Z hlediska transkripce splňuje všechny podstatné náležitosti a je vybavena příkladným poznámkovým aparátem s vysvětlivkami a odkazy na různé zdroje, především hojně zastoupené biblické verše. K edici se váže diferenční slovníček a na závěr je připojen cenný výčet protibratrských tištěných polemik (1500–1526) s klíčovými údaji ke každé z nich. Snad jediná výtka souvisí s výrokiem v dialogu Čecha s Pikartem, že v kompakzátech *se pokládá zřetelně, že jsme praví synové církve svaté. A že nás pro kalich žádný kacěřovati nemá...* (s. 95). Dle Halamy Konáč těmito slovy v podstatě odkazuje na tzv. kompakzátní desky na Novém Městě, po mém soudu ovšem v první řadě vychází z textu samotných kompakzátních edicí, na jejichž edici bohužel odkaz chybí. Celkově vzato je však poslední kniha Oty Halamy vítaným a velmi kvalitně zpracovaným příspěvkem k méně známé epoše z dějin českého utrakvismu.

ADAM PÁLKA

Pavel Otmar KRAFL a kol., *Editorství a edice středověkých pramenů diplomatické povahy na úsvitu 21. století. Směry – tendence – proměny / The Editorship and Editions of Medieval Sources of a Diplomatic Nature at the Dawn of the 21st Century. Directions – Tendencies – Transformations*, Historický ústav AV ČR, Praha 2016 (= Práce Historického ústavu AV ČR, Miscellanea C 24)

239 s., ISBN 978-80-7286-249-8

Stejně jako *Almanach medievisty-editora*, jenž vyšel roku 2011 redakční péčí Pavla O. Krafla, představuje recentní sborník reflexivně koncipovaný výstup Komise pro vydávání středověkých pramenů diplomatické povahy (obnovené Boženou Kopiczkovou roku 2000 při Historickém ústavu AV ČR). Tematika otištěných příspěvků odráží stav současné editorské činnosti několika tuzemských i zahraničních badatelů či kolektivů. Už z této skutečnosti je zřejmé, že kniha má primárně informativní ráz. Spíše než prezentování vědeckých výsledků trvalejší hodnoty se zde nachází průběžné přehledové zprávy a diskusní příspěvky k vývoji edičních pravidel.

Svazek je členěn do šesti oddílů. První dvě části se věnují vybraným regestovým edicím: řadě *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.* (J. Zachová, R. Psík) a *Regesta Imperii XI Neubearbeitung* (P. Elbel, S. Bárta). Třetí oddíl obrací pozornost k současné podobě několika středoevropských diplomatářů: *Diplomatarium Danicum* (A. L. Knudsen a T. Hansen), *Bündner Urkundenbuch* (T. Hansen) a *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* (D. Havel a L. Führer). Čtvrtá část knihy nabízí historiografické přehledy: o vývoji národně pojatého editorství ukrajinských raně novověkých pramenů (M. Kapral), o osudech projektu *Censimento*, který si od padesátých let minulého století klade za cíl vytvořit soupis papežských listin napříč evropskými archivy (P. Hruboň), o deziderátech nedokončené rekonstrukční edice českých desk zemských do roku 1541 (J. Hanousek) a o dějinách obnovené české Komise pro vydávání středověkých pramenů diplomatické povahy (P. O. Krafl). Pátý oddíl je tvořen statěmi o zpřístupňování fotodokumentace listin na internetových portálech (především *Monasterium.net*, T. Černušák) a o využití fotografie pro zpracování sfragistického materiálu (K. Maráz). Šestý oddíl, pojednávající